

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Навчальна програма з позашкільної освіти
дослідницько-експериментального напрямку
«Українська мова»

1 рік навчання

Київ
2023

Автор:

Іваненко Ірина Миколаївна — завідувачка відділення української філології та мистецтвознавства Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», кандидатка філологічних наук.

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023
(протокол № 1)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0048-2023

Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 1 від 27 січня 2023 року)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Знання мови, особливо рідної, не лише збагачує світогляд, а й забезпечує виховання патріотизму, дає можливість якісно вербалізувати дійсність і розвивати творчий потенціал. Мова надає можливість осягати духовний світ, розширювати уяву, переосмислювати ті чи інші явища. Мовна реальність — ціла низка вербальних зв'язків, що перебувають у взаємозалежності. Їх формування відбувається через комунікативну діяльність.

Українська мова як комплексна система потребує ретельного вивчення за градаційним принципом: від простого до складного. Саме такий підхід дає змогу цілісно та повноцінно оволодіти мовою, знання якої необхідне для максимально якісного сприйняття дійсності.

Організація роботи секції «Українська мова» у закладі позашкільної освіти є надзвичайно актуальною, адже відродження національної самосвідомості народу неможливе без знання української мови. Це сприяє формуванню гуманістичного світобачення юного науковця, збагаченню його духовного світу, становленню системи цінностей і моральних якостей, розвитку естетичних уподобань, розширенню культурно-пізнавальних інтересів.

Навчальна програма «Українська мова» орієнтована на вихованців, які прагнуть поглибити знання з рідної мови, виявляють інтерес до науково-дослідницької діяльності; спрямована на формування їх мовленнєвої компетенції (збагачення словникового запасу, підвищення рівня культури мовлення, формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності).

Навчальну програму розроблено відповідно до положень законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, Концепції «Нова українська школа», Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України.

Актуальність навчальної програми пов'язана з розвитком досліджень у галузі мовознавства та зі змінами в українському правописі, потребою лінгвістичного розвитку учнівської молоді в умовах переорієнтації освітнього процесу.

Також актуальним є питання розширення інтересів учнівської молоді в гуманітарному напрямі, що обумовлено прагненням до пошуку сфери діяльності та реального уявлення про майбутню професію.

Науковий аспект навчальної програми дає учневі змогу систематично збагачувати багаж емпіричних знань у сфері лінгвістики, науково окреслювати мовну та позамовну реальність, вивчати історію мови, робити власні філологічні дослідження.

пізнавальної, практичної, творчої, соціальної компетентностей в процесі науково-дослідницької діяльності у сфері українського мовознавства.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіти базовою науковою термінологією в галузі мовознавства; розширити знання в галузі лінгвістики; формувати вміння сприймати, аналізувати й узагальнювати інформацію для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і вибору засобів її досягнення; розвивати навички обирати та застосовувати спеціальні й загальнонаукові методи для здійснення наукового дослідження умотивовано; розвивати наукове мислення у процесі дослідницької, пошукової роботи;

- *практичної*: виробити вміння застосовувати здобуті в лінгвістичній галузі знання, користуватися джерелами інформації, пов'язаними з площиною лінгвістики; розвивати навички компаративного аналізу мовних і мовленнєвих явищ; розвивати навички планування, контролю, корегування освітньої й науково-дослідницької діяльності; активізувати особистісну позицію в освітньому процесі;

- *творчої*: формувати навички мислити творчо для продукування нових ідей; розвивати творчі здібності, уміння висловлювати свої думки, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами лінгвістики; творчо використовувати знання в повсякденній діяльності; набувати досвіду творчої взаємодії для розв'язання завдань освітньої і науково-дослідницької діяльності;

- *соціальної*: формувати розуміння ролі мови в соціумі, уміння відстоювати власну думку; виховувати любов і повагу до рідного слова; заохочувати до самореалізації; підвищувати інтерес до українознавчої тематики; формувати готовність до активного спілкування відповідно до сучасних принципів толерантності; розвивати здатність самовдосконалення, саморозвитку, самонавчання, самоорганізації.

Програма розрахована на один рік навчання за основним рівнем.

Програма орієнтована на дітей віком від 14 до 17 років.

На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години на рік, 9 годин на тиждень, із яких третину часу заплановано на теоретичні заняття, решту — на практичні.

Концептуальні ідея навчальної програми — у модерному підході до вивчення української мови. Робота із сучасними дослідженнями як українських, так і зарубіжних учених дає змогу вивчати мову в контексті сучасного методологічного спектра. Новаторство програми пов'язане із зіставним (порівняльним) методом, який дає можливість простежити розвиток мови в різні епохи (від витоків до сьогодення), у різних місцевостях (Україна та країни, де мешкає українська діаспора).

На заняттях секції використовуються різноманітні методи навчання, а саме: словесні (розповідь, пояснення, навчальна лекція, евристична бесіда,

навчальна дискусія, диспут тощо), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод тощо), практичні (вправи, дидактична гра, робота з книгою та ін.). Також використовуються репродуктивний, частковопошуковий, дослідницький методи, метод проблемного викладу, метод контролю і самоконтролю в навчанні.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, словники, дидактичні наочні матеріали, а також технічні: звукові (аудіозаписи), екранно-звукові (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи), мультимедійна техніка. Програма адаптована для проведення онлайн-занять на платформі «Zoom» із використанням спеціалізованих ресурсів: «Kahoot» — навчальна платформа для онлайн-тестування (застосовується під час класичного і дистанційного навчання), «Padlet» — додаток для створення онлайн-дошки для групової роботи, «YouTube» — портал для розміщення та перегляду відеозаписів. Передбачено використання таких програмних засобів, як «Microsoft PowerPoint» і «Microsoft Publisher» (володіння ними необхідно, зокрема, для підготовки до участі в міжнародних конкурсах і Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України). Під час вибору ресурсів для роботи має бути врахована їх загальна доступність, можливість роботи як на комп'ютері, так і на планшеті, смартфоні.

Програму оформлено відповідно до методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 р. № 14.1/10–1685).

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	—	3
Розділ 1. Основи мовознавчих студій	20	34	54
1.1. Поняття про норму української мови	9	15	24
1.2. Сучасні напрями філологічних досліджень	2	4	6
1.3. Історичне формування української літературної мови	9	15	24
Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка	2	4	6
2.1. Основні правила орфографії	1	2	3
2.2. Базові емпіричні факти про	1	2	3

українську орфографію. Головні орфограми. Орфографічні словники української мови			
Розділ 3. Основні мовні одиниці	34	80	114
3.1. Склад як фонетична одиниця. Правила складоподілу. Словесний і логічний наголос	2	4	6
3.2. Морфема. Морф. Типи морфем. Способи словотворення	2	4	6
3.3. Частини мови. Принципи класифікації частин мови. Перехідні явища в системі частин мови	6	15	21
3.4. Дієслово	9	24	33
3.5. Прислівник. Загальна характеристика. Розряди за значенням	6	12	18
3.6. Службові частини мови	9	21	30
Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація. Синтаксично-стилістичні ознаки	5	13	18
4.1. Просте речення	2	4	6
4.2. Складне речення	3	9	12
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	30	96	126
5.1. Сучасні напрями лінгвістичних досліджень. Перспективні теми для наукових робіт. Добір фахової літератури	6	12	18
5.2. Визначення актуальності роботи. Поняття мети, завдань і цілей дослідження	3	12	15
5.3. Предмет та об'єкт дослідження. Методи наукового пошуку	3	12	15
5.4. Практичне значення роботи	3	12	15
5.5. Побудова теоретичної частини дослідження. Термінологічний апарат. Класифікація явищ. Пошук власної наукової концепції	6	12	18
5.6. Практична робота. Збір мовного матеріалу. Оформлення результатів дослідження	3	18	21
5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження	6	18	24
Підсумок	1	2	3
Разом	95	229	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Порядок і план роботи секції. Організаційні питання. Українська мова як наука. Мовознавство, його роль у філологічній царині. Українська мова у світі. Функції української мови.

Розділ 1. Основи мовознавчих студій (54 год)

1.1. Поняття про норму української мови (24 год)

Теоретична частина. Склад української лексики з погляду походження. Збагачення лексичного складу української мови. Лексикографія. Типи словників, їх головні особливості. Сучасне українське словникарство. Літературна мова. Регіональні варіанти мови. Наріччя, говір, говірки.

Практична частина. Робота зі словниками. Складання таблиці словників.

Круглий стіл «Іншомовні запозичення: збагачення чи забруднення?».

Семінар «Синонімія як лінгвістичне явище».

Підготовка мультимедійної презентації «Діалектизми в художній літературі: від Василя Стефаника до Марії Матіос».

Підготовка і виголошення доповіді «Сленг і жаргон як форма відхилення від мовної норми».

Семінар «Літературна норма в художній літературі».

1.2. Сучасні напрями філологічних досліджень (6 год)

Теоретична частина. Зміни в українській мові останнього десятиліття. Позитивне і негативне. Впливи на українську мову: зовнішні і внутрішні.

Зміни в сучасному правописі. Плюси й мінуси сучасного правопису.

Практична частина. Розгляд модерних текстів із погляду лексики. Оцінка лексики різних стилів.

Евристична бесіда «Правопис М. Скрипника та правопис Г. Голоскевича». Круглий стіл «Мова діаспорян».

1.3. Історичне формування української літературної мови (24 год)

Теоретична частина. Кирило і Мефодій як зачинателі першої абетки. Іван Федоров — автор першого східнослов'янського посібника «Буквар».

Історичні зміни української мови. Палаталізації.

Становище української мови у ХХ столітті. Сучасні мовознавці. Перспективи лінгвістики.

Практична частина. Створення проєкту «Від „А“ до „Я“».

Написання рефератів «Історичні зміни в українській мові: практичний аспект».

Конкурс на найцікавіший філологічний сканворд.

Підготовка, виголошення доповіді «Роль Михайла Максимовича у становленні української мови».

Круглий стіл «Іван Котляревський – основоположник нової української літературної мови».

Доповідь «Сучасна лінгвістика в науковому процесі».

Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка (6 год)

2.1. Основні правила орфографії (3 год)

Теоретична частина. Принципи побудови української орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний) і диференційний.

Етапи становлення української графіки.

Мнемонічні засоби (позначки на предметах довкілля: деревах, землі, скелях тощо).

Малюнкове письмо або піктографія (малюнки-сюжети). Вузликове письмо. Ідеографічне письмо (ієрогліфи; знаки понять, звуків, складів). Звукове письмо (використання букв, що позначають звуки).

Написання великої літери.

Написання складних слів. Правопис префіксів і суфіксів. Вживання знаків м'якшення і апострофа. Подвоєння букв і спрощення у групах приголосних. Чергування приголосних звуків. Правила передавання на письмі ненаголошених голосних. Написання слів іншомовного походження. Написання часток, прийменників, сполучників.

Практична частина. Орфографічний диктант. Виконання вправ і творчих завдань.

Тестування на платформі «Kahoot».

2.2. Базові емпіричні факти про українську орфографію. Головні орфограми. Орфографічні словники української мови (3 год)

Теоретична частина. Орфограми української мови. Орфографічний словник.

Практична частина. Робота з орфографічним словником. Філологічна гра «Я редактор» (редагування текстів). Практикум «Типові орфографічні помилки».

Розділ 3. Основні мовні одиниці (114 год)

3.1. Склад як фонетична одиниця. Правила складоподілу. Словесний і логічний наголос (6 год)

Теоретична частина. Склад як фонетична одиниця. Відкритий і закритий, прикритий і неприкритий склади. Правила переносу української мови.

Практична частина. Виконання вправ на перенос слів. Семінар «Склад як носій семантики».

3.2. Морфема. Морф. Типи морфем. Способи словотворення (6 год)

Теоретична частина. Морфема як частина слова. Типи морфем. Основні ознаки морфеми. Алгоритми морфемного та словотвірного аналізів слів.

Практична частина. Морфемний аналіз слів. Складання порівняльної таблиці «Класифікація морфем».

3.3. Частини мови. Принципи класифікації частин мови. Перехідні явища в системі частин мови (21 год)

Теоретична частина. Класифікація частин мови: самостійні і службові. Іменник. Лексичне значення. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль.

Категорії. Граматичні категорії іменника. Погляди науковців на іменник як ключову частину мови.

Прикметник. Лексичне значення. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль. Категорії. Ступені порівнянь.

Розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні. Ступені порівняння.

Займенник як частина мови. Розряди займенників. Роль займенників у реченні.

Практична частина. Підготовка мультимедійних презентацій «Іменник у морфологічній системі мови», «Прикметник у морфологічній системі мови», «Займенник у морфологічній системі мови».

Виконання вправ на морфологічний розбір слів.

Евристична бесіда «Іменник як основа предметної реальності». Практикум «Іменникове різноманіття української поезії».

Підготовка, виголошення мінідоповіді «Іменникові новотвори українських письменників».

3.4. Дієслово (33 год)

Теоретична частина. Лексичне значення дієслова. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль. Інфінітив. Лексичне та граматичне значення. Морфологічні ознаки дієслова. Роль дієслова в реченні.

Категорія виду. Значення видів, їх творення. Перехідні й неперехідні дієслова. Категорія стану дієслова.

Категорія способу дієслова. Творення і відмінювання форм наказового й умовного способів.

Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Погляди науковців на спосіб дієслова.

Категорія часу дієслова. Творення часових форм, їх значення, вживання.

Часи дієслова: теперішній, майбутній, минулий. Давньоминулий час як особлива форма.

Дієприкметник як форма дієслова. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Творення дієприкметників.

Морфологічний аналіз дієприкметника за всіма граматичними категоріями.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Класифікації науковців. Морфологічний аналіз дієприслівника за всіма граматичними категоріями.

Практична частина. Підготовка і презентація проекту «Діє Слово». Складання дієслівних кросвордів.

Підготовка мультимедійної презентації «Дієслово в морфологічній системі мови».

Філологічна гра «Добери синонім».

Круглий стіл «Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова».

Складання порівняльної таблиці «Дієслово в українській та іноземних мовах».

Підготовка і виголошення доповідей «Роль дієслова в художньому дискурсі», «Вид, спосіб і стан дієслова як частини мови».

Написання рефератів на задану тему. Конкурс на найкращу дієслівну мініатюру.

Виконання вправ на морфологічний розбір дієслів, дієприслівників і дієприкметників.

3.5. Прислівник. Загальна характеристика. Розряди за значенням (18 год)

Теоретична частина. Прислівник у морфологічній системі української мови. Основні розряди. Класифікація прислівників. Синтаксична роль.

Прислівник у художній літературі.

Практична частина. Створення прислівникових кросвордів. Зустріч із мовознавцем «Наукові підходи до вивчення прислівника».

Доповідь «Прислівник у художньому тексті». Реферат «Прислівник у морфологічній системі».

3.6. Службові частини мови (30 год)

Теоретична частина. Прийменник. Групи за походженням. Вживання прийменників із різними відмінками іменників.

Основні розряди прийменника. Сполучник. Значення, морфологічні типи. Основні розряди сполучника.

Синтаксична роль сполучника. Поєднання сполучника із самостійними частинами мови.

Частка. Морфологічні ознаки і функція в мові. Групи за значенням.

Правопис часток. Поєднання часток із самостійними частинами мови.

Службові частини мови в художній літературі, публіцистиці.

Практична частина. Складання таблиці класифікацій службових частин мови.

Майстер-клас «Як розрізняти службові частини мови?».

Семінар «Самостійні та службові частини: особливості взаємодії». Складання синонімічних рядів службових частин мови.

Виконання вправ на прийменник, сполучник, частку.

Написання есеїв із максимальною кількістю службових частин мови.
Семінар «Староукраїнські та новоукраїнські сполучники та прийменники».

Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація. Синтаксично-стилістичні ознаки (18 год)

4.1. Просте речення (6 год)

Теоретична частина. Речення і словосполучення як предмет синтаксису. Речення як основна синтаксична одиниця мови. Речення і судження. Основні ознаки речення. Словосполучення. Відношення словосполучення до слова і речення. Типи словосполучень за структурою і значенням.

Типи синтаксичного зв'язку слів у словосполученні. Нерозкладні синтаксичні словосполучення. Багатослівні члени речення.

Типи простих речень. Головні і другорядні члени речення. Типи речень за метою висловлювання. Окличні речення. Інтонація і розділові знаки в різних типах речень.

Підмет. Значення, типи, способи вираження. Присудок. Значення, типи, способи вираження. Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Значення, типи, способи вираження.

Головні правила пунктуації у простому реченні.

Практична частина. Алгоритм синтаксичного розбору простого речення. Філологічна гра «Я редактор журналу „Освіта та освіченість“». Круглий стіл «Прислів'я, їх зміст».

Обґрунтування значення та випадків вживання тире.

4.2. Складне речення (12 год)

Теоретична частина. Значення, структура, способи синтаксичного зв'язку між частинами складного речення. Типи складних речень за характером зв'язку.

Складносурядні речення. Типи складносурядних речень.

Розділові знаки у складносурядних реченнях. Типи синтаксичних зв'язків.

Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень.

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури. Значення та структурні особливості. Детальна характеристика означальних і з'ясувальних складнопідрядних речень.

Безсполучникові складні речення. Змістові відношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення.

Алгоритм розбору складного речення.

Складні речення комбінованих типів (сурядно-підрядні, сполучниково-безсполучникові).

Різні випадки складних речень комбінованих типів.

Практична частина. Круглий стіл «Складний синтаксис української мови».

Підготовка мультимедійної презентації «Класифікація складнопідрядних речень».

Зустріч із мовознавцем «Складне речення в художній літературі». Виконання вправ на синтаксичний розбір складносурядних, безсполучникових складних і складнопідрядних речень.

Семінар «Складне синтаксичне ціле». Розбір речень комбінованих типів. Написання тестів на складний синтаксис.

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (126 год)

5.1. Сучасні напрями лінгвістичних досліджень. Перспективні теми для наукових робіт. Добір фахової літератури (18 год)

Теоретична частина. Поняття про науку. Наукознавство. Структура і функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій. Поняття методу. Методологія і методика. Методи наукових досліджень.

Наукові методи дослідження лінгвістичного напрямку. Основні принципи дослідження. Опис, аналіз, контекстуальне вивчення.

Практична частина. Обговорення наукових тем. Формулювання проблематики дослідження за інтересами учнів.

5.2. Визначення актуальності роботи. Поняття мети, завдань і цілей дослідження (15 год)

Теоретична частина. Методологічна база дослідження. Перспективні напрями наукових досліджень у лінгвістиці.

Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Мета і завдання наукового дослідження з української мови, методика його поетапного проведення. Організація наукового дослідження. Загальна схема та основні етапи учнівського наукового дослідження.

Можливості електронних бібліотек.

Практична частина. Робота з науковою літературою. Робота в онлайн-бібліотеках.

Складання індивідуального плану роботи.

Вибір теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Робота з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, ресурсами інтернету. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел за темою дослідження, робота зі словниками.

Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

5.3. Предмет та об'єкт дослідження. Методи наукового пошуку (15 год)

Теоретична частина. Структура дослідницької роботи. План-проспект. Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, оброблення матеріалу. Конспектування.

Види конспектів. Тематичні виписки, тези, план, анотація. Вибір проблеми наукового дослідження, обґрунтування її актуальності.

Аналіз проблеми в науковій літературі. Розроблення структури дослідження. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Використання загальнонаукових методів і методик. Вибір наукового методу дослідження з української мови. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Обговорення наукових концепцій. Робота з визначення об'єкта і предмета дослідження. Перегляд, обговорення презентацій.

5.4. Практичне значення роботи (15 год)

Теоретична частина. Значення наукової роботи.

Планування дослідження з урахуванням можливості подальшого використання результатів. Пошук власної ніші в науковому процесі.

Практична частина. Аналіз стану розроблення обраної проблеми в науковій літературі. Визначення мети і завдань роботи. Складання плану роботи. Вибір методів дослідження.

5.5. Побудова теоретичної частини дослідження. Термінологічний апарат. Класифікація явищ. Пошук власної наукової концепції (18 год)

Теоретична частина. Термінологічний апарат. Побудова авторських класифікацій явища на базі наукової літератури.

Правила цитування. Академічна доброчесність.

Практична частина. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами, завданням керівника секції.

Опрацювання і систематизація наукової літератури. Вибір методів наукового дослідження, обробка даних.

Написання дослідницької роботи, узагальнення найважливіших результатів дослідження, формулювання висновків.

Редагування тексту.

5.6. Практична робота. Збір мовного матеріалу. Оформлення результатів дослідження (21 год)

Теоретична частина. Збирання, систематизація теоретичних і практичних даних.

Вимоги до оформлення роботи. Структурування роботи. Відбір матеріалу.

Написання дослідницької роботи. Формулювання висновків. Складання, оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу. Складання плану захисту наукової роботи. Презентація результатів дослідження.

Поняття про наукову дискусію. Культура ведення дискусії.

Публічний виступ. Підготовка доповіді та її виголошення. Обговорення виступів учнів. Коментар, побажання.

Практична частина. Дискусії щодо методів збирання й обробки матеріалів. Робота над дослідницьким проектом із використанням медійних засобів. Обговорення методичних рекомендацій щодо оформлення дослідницької роботи.

Оформлення посилань на літературу. Формування списку використаних джерел.

Укладання додатків до наукової роботи. Написання, оформлення дослідницької роботи.

5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження (24 год)

Теоретична частина. Постер, вимоги до його розроблення. Презентація, правила складання й оформлення.

Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії. Підготовка дослідницької роботи до захисту.

Інформаційний супровід роботи і презентації.

Практична частина. Підготовка постера, доповіді, презентації.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції протягом року.

Практична частина. Поради й рекомендації для подальшої роботи над науковим дослідженням.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
Розділ 1. Основи мовознавчих студій	<i>Учні мають знати:</i> • історію та теорію української мови; • основну лінгвістичну термінологію; • мовознавчі напрями та школи; • норми літературної мови. <i>Учні мають уміти:</i> • використовувати основні лінгвістичні терміни; • розрізняти напрями та течії мовознавчих шкіл; • самостійно опрацьовувати літературні джерела; • поглиблювати свої знання і розширювати кругозір з огляду на свої наукові інтереси; • працювати з науковою літературою; • готувати і виголошувати доповіді за заданою тематикою; • брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах. <i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i> • пізнавальна компетентність — оволодіння базовою науковою термінологією в галузі мовознавства; розширення знань в галузі лінгвістики; • практична компетентність — оволодіння навичками користування лінгвістичними джерелами; здійснення компаративного аналізу лінгвістичних явищ; застосування теоретичних знань для розв’язання завдань дослідження; • творча компетентність — набуття досвіду творчого створення письмових висловлювань у межах запропонованих тем; • соціальна компетентність — здійснення комунікації щодо наукових досягнень у	Анотації до опанованої літератури, доповіді, короткі презентації

	галузі лінгвістики на загальному рівні	
Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка	<i>Учні мають знати:</i> • орфографічні норми української мови; • звуковий і буквенний склад української мови; • особливості сучасного правопису, значення змін; • орфографічні норми сучасної української літературної мови. <i>Учні мають уміти:</i> • формулювати думки послідовно, логічно; • опрацьовувати літературні джерела самостійно; • готувати і виголошувати доповіді за заданою тематикою; • брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах. <i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i> • пізнавальна компетентність — вміння сприймати, аналізувати й узагальнювати інформацію для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і вибору засобів її досягнення; • практична компетентність — використання знань, розуміння законів і методів міжособистісних комунікацій, принципів толерантності, особливостей ділової комунікації; • творча компетентність — розвинені творчі здібності, вміння висловлювати свої думки, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами лінгвістики; творчо використовувати знання в повсякденній діяльності; • соціальна компетентність — розвиток ефективної співпраці в колективі; досягнення поставленої мети з дотриманням вимог етики, академічної доброчесності	Короткі доповіді, конспекти наукових джерел, виступи на практичних заняттях
Розділ 3. Основні мовні	<i>Учні мають знати:</i> • особливості мовних одиниць;	Виписки зі словників,

одиниці	• основи морфологічного аналізу, словотворення; • правила добору синонімів, антонімів, омонімів; • принципи класифікації частин мови; • перехідні явища в системі частин мови. <i>Учні мають уміти:</i> • співвідносити слово з частиною мови, визначати його синтаксичну роль; • аналізувати мовну одиницю за категоріями, розрядами тощо; • робити морфемний аналіз; • підбирати до слова синоніми, омоніми, антоніми; • використовувати способи словотворення; • визначати морфологічні ознаки, функції частин мови, категорію часу дієслова. <i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i> • пізнавальна компетентність — засвоєння знань у галузі лінгвістики; формування вміння сприймати, аналізувати й узагальнювати інформацію для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і вибору засобів її досягнення; • практична компетентність — оволодіння навичками проведення дослідницької, пошукової роботи; опрацювання наукових джерел, пов'язаних із лінгвістикою; здійснення компаративного аналізу лінгвістичних явищ; • творча компетентність — набуття досвіду творчого використання знань з лінгвістики в повсякденній діяльності; • соціальна компетентність — підвищення сталого інтересу до обраної тематики дослідження, розуміння його соціального значення	презентації за обраними темами, анотації до опрацьованої літератури, виступи на практичних заняттях
Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація.	<i>Учні мають знати:</i> • основні ознаки речення; • типи словосполучень за структурою і	Доповіді, онлайн-тести на платформі

Синтаксично-стилістичні ознаки	значенням; • граматичну основу речення; • особливості простого і складного речення, відмінності між ними; • типи простих і складних речень. <i>Учні мають уміти:</i> • розрізняти прості та складні речення, прості речення у структурі складних; • виділяти граматичну основу речення; • робити синтаксичний аналіз; • визначати граматичну основу речення, тип речення. <i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i> • пізнавальна компетентність — засвоєння нових знань у галузі лінгвістики; • практична компетентність — оволодіння навичками використання знань у галузі лінгвістики для розв’язання практичних завдань; • творча компетентність — набуття досвіду творчого підходу до виконання навчальних завдань і здійснення науково-дослідницької діяльності; • соціальна компетентність — дотримання комунікативних стратегій для досягнення необхідного результату комунікації	«Kahoot», презентації, ролики, малюнки, тези, підготовлені для участі в дискусіях
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	<i>Учні мають знати:</i> • поняття «тема», «мета», «предмет», «об’єкт», «методи дослідження»; • особливості наукового проєкту на різних етапах: від планування до звітності; • основи тайм-менеджменту для роботи з науковими проєктами; • вимоги до створення презентації дослідження. <i>Учні мають уміти:</i> • формулювати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи;	Постер науково-дослідницької роботи, презентація, наукова стаття, науково-дослідницька робота, підготовлена до участі у ІІ (міському) етапі

	• визначати об'єкт і предмет дослідження; • аргументувати актуальність роботи, її теоретичне та практичне значення; • визначати методи наукового дослідження; • викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи згідно з вимогами; • презентувати результати наукового дослідження; • поглиблювати знання і розширювати кругозір з огляду на наукові інтереси; • працювати з науковою літературою; • збирати, опрацьовувати, аналізувати наукові матеріали; • проводити дослідницький пошук і систематизацію матеріалів; • розв'язувати наукові проблеми; • готувати, виголошувати доповіді за обраною темою. <i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i> • пізнавальна компетентність — засвоєння правил функціонування мови для використання в особистій мовленнєвій діяльності; опанування навичок обирати та застосовувати спеціальні й загальнонаукові методи для здійснення наукового дослідження; здатність розвивати наукове мислення у процесі дослідницької, пошукової роботи; прагнення до навчання впродовж усього життя для поглиблення набутих і здобуття нових знань; • практична компетентність — оволодіння навичками здійснення наукового дослідження в галузі мовознавства; визначення перспективних напрямів наукових досліджень у галузі лінгвістики; • творча компетентність — набуття досвіду застосування творчого підходу до представлення результатів дослідницької роботи за обраною темою; • соціальна компетентність — розвиток адаптування до нових ситуацій для	Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт
--	--	---

	прийняття рішень	
--	------------------	--

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. М., Блажко М. Б. Українська мова та література : довідник. Завдання в тестовій формі. І частина. Київ, 2011. 552 с.
2. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія. Київ : ІВЦ «Алкон», 2006. 356 с.
3. Гнатюк Л. П., Бас-Кононенко О. В. Українська мова : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 259 с.
4. Громик Ю. В. Український правопис : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 140 с.
5. Караванський С. Мовні віруси. *Літературна Україна*. 2006. № 16. С. 2.
6. Концепція Нової української школи (оновлена). URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/prezentacziya-konczepczyi-povoii-ukrayinskoii-shkoli.html> (дата звернення: 21.01.2020 р.)
7. Литовченко О. В. Виховання соціально компетентної особистості у позашкільних навчальних закладах. *Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика* : зб. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. Суми : ВТД «Рудень С. І.», 2009. С. 26–33.
8. Мартиненко С. М., Хорунжа Л. Л. Загальна педагогіка : навч. посіб. Київ : МАУП, 2002.
9. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 383 с.
10. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
11. Січкарь С. І., Ющенко Л. О. Компетентнісний підхід у вивченні української мови і літератури. *Педагогічний вісник*. 2017. № 3. С. 53–56.
12. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 662 с.
13. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень. Київ : Знання, 2005. 309 с.
14. Тихенко Л. В. Робота з інтелектуально обдарованими дітьми та учнівською молоддю. *Наукова еліта у розвитку держав* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Київ, 15–16 червня 2016 р.) / упоряд. : О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота; М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; Ін-т екології економіки і права; Нац. центр «Мала академія наук України». Вип. 2. Київ, 2016. 288 с.
15. Ткаченко О. Якщо держава не хоче жити... (Про сучасну мовну ситуацію в Україні). *Урок української*. 2001. № 2. С. 2–3.

16. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / упоряд. : Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 399 с.
17. Українська мова. Практикум / О. М. Пазяк, О. А. Сербенська, М. І. Фурдуй, Л. Ю. Шевченко. Київ : Либідь, 2001. 383 с.
18. Українська мова : енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2000. 750 с.
19. Фаріон І. Я на сторожі коло їх поставлю слово... *Літературна Україна*. 2014. № 3–4. С. 2–8.
20. Формування у вихованців позашкільних закладів базових компетентностей : монографія / В. В. Вербицький, Л. М. Бондар, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, Т. М. Крекотіна, О. В. Литовченко, О. П. Липецький, О. І. Любч, В. Л. Маринич, В. В. Мачуський, Н. В. Перепелиця, О. В. Просіна, Г. П. Пустовіт, Н. Ю. Сидоренко, Л. В. Тихенко ; за ред. В. В. Мачуського. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти) / за ред. Г. М. Вокальчук. Рівне : Видавництво Олега Зеня, 2007. 136 с.
2. Ареф'єва Н. Г. Діалектна фразеографія в контексті лінгвістичних досліджень: історія і сучасність. *Записки з українського мовознавства*. 2022. № 29. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/262341> (дата звернення: 21.02.2023 р.)
3. Великий орфографічний словник сучасної української мови / укладач Меженко Ю. С. Донецьк : БАО, 2008. 1184 с.
4. Гнаткевич Ю. В. Уникаймо русизмів в українській мові! Київ : Вид. центр «Просвіта», 2000. 56 с.
5. Забіяка В. А. Фразеологічний словник. Київ : АСК, 2005. 112 с.
6. Збірка українських приказок та прислів'їв : репринтне відтворення вид. 1929 р. / уклад. А. Багмет, М. Дашченко, К. Андрущенко. Київ : Техніка, 2002. 224 с.
7. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ : Довіра, 2001. 284 с.
8. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.
9. Коваль А. П. Спочатку було слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ : Либідь, 2001. 312 с.
10. Корніяка О. Мистецтво гречності: Чи вміємо ми себе поводити? Київ, 1995. 96 с.
11. Мазурик Д. Нове в українській лексиці : словник-довідник. Львів : Світ, 2002. 231 с.
12. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно. Київ, 1993. 46 с.

13. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983–2003): словник. Харків, 2004. 136 с.
14. Огієнко І. Історичний словник української граматичної термінології. *Записки Українського Наукового Товариства у Києві*. Київ, 1908. Кн. 1. С. 94–129.
15. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Вид. 3-тє, доповн. і випр. Київ : Довіра, 2009. 554 с.
16. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
17. Селігей П. О. Історія українського мовознавства ХХ — початку ХХІ століть. *Історія української культури* : у 5 т. Т. 5 : Українська культура ХХ — початку ХХІ століть. Кн. 3 : Культура і розвиток науки і технологій в Україні. Київ : Наук. думка, 2012. С. 188–230.
18. Селігей П. О. Українське академічне мовознавство за дев'яносто років (1918–2008). *Мовознавство*. 2008. № 4/5. С. 3–17.
19. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. Київ, 2004. 214 с.
20. Словник прізвищ : практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини). Чернівці : Букрек, 2002. 424 с.
21. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / ред. кол. : Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька (голова), І. М. Керницький. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1977. 632 с.
22. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / ред. кол. : Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька (голова), І. М. Керницький. Т. 2. Київ : Наукова думка, 1978. 592 с.
23. Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 2003. 1104 с.
24. Словник-довідник з культури української мови / Д. Г. Гринчишин та ін. 3-тє вид., випр. Київ : Знання, 2006. 368 с.
25. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ : Критика, 2003. 336 с.
26. Струганець Л. В. Культура мови : словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2000. 88 с.
27. Сучасний фразеологічний словник української мови. Харків : Торсінг Плюс, 2009. 640 с.
28. Тлумачний словник сучасної української мови : Загальноживана лексика / [уклад. : Л. Г. Боярова, Г. А. Губарева, О. О. Дудка та ін.] ; за заг. ред. проф. В. С. Калашника. Харків : ФОП Співак Т. К., 2009. 960 с.
29. Тлумачний словник сучасної української мови : Фахова лексика / [уклад. : Л. Г. Боярова, Г. А. Губарева, О. О. Дудка та ін.] ; за заг. ред. проф. В. С. Калашника. Харків : ФОП Співак Т. К., 2009. 464 с.
30. Тлумачний словник української мови / за ред. д-ра філолог. наук, проф. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : Прапор, 2005. 992 с.
31. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.

32. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша : словник-довідник / уклали О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2003. 735 с.

33. Читай і знай! Довідник-практикум з граматики та стилістики сучасної української мови / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, О. Я. Лаврінець, К. С. Симонова, Л. Ф. Ціпцюра. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 198 с.

Інтернет-джерела

Нормативно-правова база України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Наукова бібліотека Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>